

ต้นทุนของความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน: มูลค่าที่ไม่ควรละเลย
(The Cost of Underprivileged Children and Youth:
a Value that should not be ignored)

หรรษชล เฟื่องลิขิต¹ พุดตาน พันธุนะ² และครรชิต สุขนาศ³

Hansachon Fuenglikhit¹, Pudtan Phanthunane² and Kanchit Sooknark³

Received: March 20, 2024

Revised: June 18, 2024

Accepted: July 18, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง ต้นทุนของความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน: มูลค่าที่ไม่ควรละเลย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสในประเทศไทย และสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ ต้นทุนของความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนจากทั้งประเทศไทย และต่างประเทศ โดยศึกษาจากเอกสาร และเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ วรรณกรรม เอกสารงานวิจัย บทความ และรายงานการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาพบว่าความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนก่อให้เกิดต้นทุนค่อนข้างมากทั้งในมุมมองต้นทุนของภาครัฐ ต้นทุนส่วนบุคคล และต้นทุนค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ ที่ผ่านมามีการวิเคราะห์ต้นทุนของปัญหาเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสหลากหลายมุมมอง ทั้งมหภาคและจุลภาค โดยมุมมองมหภาคจะวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของการที่เด็กและเยาวชนเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ด้อยโอกาสที่ส่งผลต่อ GDP รวมของประเทศ สำหรับมุมมองจุลภาคจะเป็นการวิเคราะห์ต้นทุนการดูแล ช่วยเหลือ และสังเคราะห์เด็กและเยาวชนด้อยโอกาส รวมไปถึงค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจจากการที่รายได้ตลอดชีวิตกลุ่มเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสต่ำกว่าที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาถึงขนาดของปัญหาในภาพรวมที่จะทำให้ผู้กำหนดนโยบายเข้าใจถึงความสูญเสียทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากปัญหาการด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนไทย สุดท้ายของบทความนี้ได้นำเสนอช่องว่างของ

¹ นิสิตปริญญาเอก คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Ph.D. Student, Faculty of Business Economics and Communications, Naresuan University,

E-mail: hansachonf65@nu.ac.th

² ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Corresponding Author, Assistant Professor, Faculty of Business Economics and Communications,

Naresuan University, E-mail: pudtanp@nu.ac.th

³ อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer, Faculty of Business Economics and Communications, Naresuan University, E-mail: kanchits@nu.ac.th

การศึกษาในอดีตและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานวิจัยเชิงประจักษ์ของประเทศไทย ที่เป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการ และการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: เด็กด้อยโอกาส ความเหลื่อมล้ำ ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ต้นทุนค่าเสียโอกาส รายได้ตลอดชีวิต

ABSTRACT

The academics article on “The cost of underprivileged children and youth: a value that should not be ignored” aimed to examine situations of the underprivileged children in Thailand and review the cost of underprivileged both in Thailand and abroad. This study was conducted with a documentary research method, and data were collected from online sources, literature, research documents, articles, and study reports of agencies related to underprivileged children. The finding revealed that the cost of underprivileged has been considerable to the government sector, personal costs, and economic opportunity costs. In the past, there has been an analysis of the costs of underprivileged children from various perspectives, both macro and micro. From a macroeconomic perspective, this analysis examined the economic and social costs of children and youth growing up in disadvantaged environments and the impact on the country's overall GDP. From a microeconomic perspective, this analysis examined the costs of care, assistance, and social welfare for disadvantaged children and youth, as well as the economic opportunity costs resulting from lower expected lifetime earnings for this group. However, there has been no study of the overall size of the problem to enable policy makers to understand the economic and social losses that arise from the underprivileged of Thai children. Finally, this article presented the gaps in past studies and recommendations in order to further the empirical research in Thailand which will be useful for academic circles and policy recommendation in the future.

Keywords: Underprivileged Children, Inequality, Economics Cost, Opportunity Cost, Lifetime Income

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาเด็กด้อยโอกาส ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และการศึกษา เป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนานทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา หรือด้อยพัฒนา ด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญเติบโตดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางฐานะเศรษฐกิจ สังคม เป็นผลมาจากการกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง (United Nations Children’s Fund, 2017) คนยากจนมีรายได้ และสามารถเข้าถึงทรัพยากรในสังคมได้น้อยมาก ครอบครัวยากจนต้องทุ่มเทเวลากับการหารายได้เพื่อดูแลครอบครัว ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาอย่างพอเพียง ขาดทักษะในการนำความรู้มาพัฒนาอาชีพทำให้กลายเป็นแรงงาน

ไร้ฝีมือ ส่งผลให้ครอบครัวยากจนส่วนใหญ่ต้องตกอยู่ในภาวะด้อยโอกาสอย่างเรื้อรัง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม, 2562) ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ เช่น การพัวพันกับแหล่งอบายมุขและความรุนแรงในครอบครัว เด็กและเยาวชนจึงตกอยู่ในสภาพด้อยโอกาสต่อเนื่องตกทอดจากพ่อแม่ และเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงที่ทำให้เกิดภาวะยากจน ขาดโอกาสและมีความเสี่ยงที่จะได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเมื่อเข้าสู่วัยแรงงาน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ปัญหาเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสไม่เพียงแต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเท่านั้น ทว่าโลกประสบปัญหาดังกล่าวเช่นกัน จึงเป็นสิ่งที่ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญ โดยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกกำหนดโดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้ทุกประเทศสมาชิกดำเนินการร่วมกันเพื่อผลักดันประเด็นต่างๆ เหล่านี้ โดยอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งประกอบไปด้วย 17 เป้าหมายหลัก มีเป้าหมายที่ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส คือ เป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2566)

สำหรับประเทศไทยนอกจากการพัฒนาใน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามแนวทางของ SDGs แล้ว ยังมีการกำหนดทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส คือ การแก้ไขปัญหาคะยากจนเรื้อรังและป้องกันการส่งต่อความยากจนไปยังลูกหลาน โดยเน้นส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพที่มีคุณภาพแก่เด็กและเยาวชนจากครัวเรือนยากจน พร้อมทั้งพัฒนาหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่มีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตให้ทุกคนในสังคมได้รับความคุ้มครองทางสังคมอย่างเหมาะสมและเพียงพอ สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาใหญ่ที่นำมาสู่ต้นทุนทางสังคม ทั้งในส่วนผลกระทบที่เกิดต่อเศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพ และความเป็นอยู่โดยรวมของเด็กและเยาวชน อีกทั้งปัญหาการเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน และสวัสดิการของภาครัฐบาล ตลอดจนการถูกเลือกปฏิบัติจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เชื้อชาติ เพศ การกีดกันทางสังคม และการศึกษาเนื่องจากขาดทรัพยากรและโอกาส ปัจจุบันประเทศไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอสำหรับกลุ่มคนในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ระบบความคุ้มครองทางสังคมของไทยในปัจจุบันยังมีช่องว่างและระดับสิทธิประโยชน์ที่ได้รับยังไม่เพียงพอต่อความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่ผ่านมามีการศึกษาสวัสดิการสังคมของเด็กและเยาวชน ความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงและโอกาส พบว่าการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและ

เยาวชนยังคงมีปัญหาด้านกลไกหรือองค์การบริหารจัดการสิทธิของเด็ก และกองทุนสำหรับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากคณะกรรมการคุ้มครองเด็กยังไม่ทราบถึงปัญหาและไม่มีเวลาอย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งการจัดสรรเงินงบประมาณยังไม่เพียงพอเพื่อการใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2562)

การศึกษานี้ได้นิยามความหมายของคำว่า “เด็กด้อยโอกาส” คือ เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากมีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยโอกาสมากกว่าปกติทั่วไป ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาอื่นๆ ที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สมบัติ ฤทธิเดช, 2557) ต้นทุนเป็นการพิจารณาในมุมมองของ “ต้นทุนค่าเสียโอกาส” ทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งหมายถึง มูลค่าของผลตอบแทนที่ดีที่สุดจากกิจกรรมที่สูญเสียโอกาสไปจากการเลือกทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง (Barry & Martha, 2017) การศึกษานี้ให้ขอบเขตของการวิเคราะห์ “ต้นทุนความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน” หมายถึง มูลค่าค่าเสียโอกาสที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนจากความด้อยโอกาส ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพ และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ต้นทุนการดูแลเด็กพิการ และต้นทุนค่าเสียโอกาสในตลาดแรงงานจากการที่มีการศึกษาที่ไม่เพียงพอ หรือต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยที่เหมาะสม อันจะส่งผลกระทบต่อรายได้ตลอดชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยพิจารณาทั้งมุมมองจุลภาค และมหภาคที่สะท้อนถึงความสูญเสียในระดับประเทศ บทความนี้ให้ความสำคัญกับการสังเคราะห์ความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนไทย และการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อนำเสนอความสำคัญของปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนในประเทศต่างๆ และช่องว่างของการศึกษาด้านทุนของความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงขนาดของปัญหา อีกทั้งนำเสนอมิติทางเศรษฐศาสตร์ในส่วนของคุณค่าต้นทุนความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหรือพัฒนาการดูแล ป้องกัน จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อจัดการกับปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน อีกทั้งยังมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างของการศึกษาในอดีตและข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนางานวิจัยเชิงประจักษ์ของประเทศไทยที่เป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการ และการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไปในอนาคต

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสในประเทศไทย และสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนของความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายและการศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาสถานการณ์เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสในประเทศไทย และการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับต้นทุนของความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน ครอบคลุมงานศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ วรรณกรรมออนไลน์ เอกสารงานวิจัย บทความ และรายงานการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส การสืบค้นวรรณกรรมออนไลน์ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลกูเกิล (Google) โดยกำหนดคำสำคัญ (Keywords) ได้แก่ เด็กด้อยโอกาส (Underprivileged Children) ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economics Cost) ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) รายได้ตลอดชีวิต (Lifetime Income)

การทบทวนวรรณกรรม

สถานการณ์เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสในประเทศไทย

จากข้อมูลสถิติจำนวนนักเรียนด้อยโอกาสตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา-ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำแนกตามประเภทความด้อยโอกาส ในปีการศึกษา 2560-2565 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) (ตารางที่ 1) พบว่า จำนวนนักเรียนด้อยโอกาสมีแนวโน้มลดลงจาก 3,701,223 ในปีการศึกษา 2560 เป็น 3,634,605 ในปีการศึกษา 2565 โดยปัญหาที่พบมากที่สุดกว่าร้อยละ 99 คือ ปัญหาความยากจน รองลงมา คือ เด็กกำพร้า เด็กชนกลุ่มน้อย เด็กถูกทอดทิ้ง และเด็กทำงานรับผิดชอบตนเองและครอบครัว ตามลำดับ แม้ว่าสถิติในภาพรวมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะพบว่าปัญหาของเด็กด้อยโอกาสมีแนวโน้มลดลง และเมื่อพิจารณาเป็นสัดส่วนของเด็กในช่วงอายุ 3-18 ปี ในปีการศึกษา 2565 ปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กมีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 54.85 อย่างไรก็ตาม มีคนจำนวนหนึ่งที่ยังคงติดอยู่กับปัญหาความยากจนมาเป็นเวลานาน โดยขาดโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และต้องส่งต่อความยากจนไปสู่ลูกหลาน โดยข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (2565) พบว่า ครัวเรือนที่มีแนวโน้มตกอยู่ในความยากจนข้ามรุ่น หรือที่เรียกว่าครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น มีจำนวนถึงประมาณ 597,248 ครัวเรือน ทั้งนี้ ครัวเรือนที่มีแนวโน้มกลายเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นพิจารณาจากครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนอายุ 0-18 ปี ซึ่งมีโอกาสที่จะส่งต่อความยากจนไปยังรุ่นลูกหลาน ประเมินจากความยากจนด้านรายได้หรือมิติอื่นๆ ที่มีใช้อย่างน้อยหนึ่งมิติจาก 4 มิติ ดังต่อไปนี้ ได้แก่ 1) มิติด้านสุขภาพ คือ เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ถึง 2,500 กรัม หรือเด็ก 0-12 ปี ได้รับความคุ้มครองไม่ครบ 2) มิติด้านสภาพแวดล้อม คือ ไม่มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย หรือขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับบริโภค 3) มิติด้านการศึกษา คือ เด็กขาดการเตรียมพร้อมก่อนวัยเรียน ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ หรือไม่ได้เรียนต่อชั้น ม.4 หรือเทียบเท่า หรือมีคนในครัวเรือนที่ไม่มีงานทำ ไม่ได้รับการฝึกอาชีพ หรือขาดทักษะในการอ่าน เขียน และคิดเลขอย่างง่าย และ 4) มิติด้านความมั่นคงทางการเงิน คือ รายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 38,000 บาท/คน/ปี หรือไม่มีเงินออม จะถือเป็นครัวเรือนที่มีแนวโน้มกลายเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ผลการวิเคราะห์ลักษณะครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นที่สำคัญที่ทำให้ครัวเรือนเข้าข่ายเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นพบว่า ร้อยละ 73.4 เป็นครอบครัวที่ขาดความมั่นคงทางการเงินเนื่องจากไม่มีเงินออม รองลงมา ร้อยละ 17.2 คือ ความขัดสนทางการศึกษาจากการที่เด็กอายุ 6-14 ปี ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับครบ 9 ปี ซึ่งมีเด็กจำนวนมากที่ต้องหลุดออกนอกระบบการศึกษาเนื่องจากครอบครัวไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้

นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 70 ของหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาสูงสุดเพียงระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และมีอัตราการพึ่งพิงของเด็กและผู้สูงอายุต่อวัยแรงงานถึงร้อยละ 90 รวมถึงสัดส่วนของสมาชิกวัยเรียนอายุ 6-14 ปี มีจำนวนร้อยละ 23.7 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนด้อยโอกาส จำแนกตามประเภทความด้อยโอกาส ปีการศึกษา 2560 – 2565 (คน)

อันดับ	ประเภท	ปี 2560 (ร้อยละ)	ปี 2561 (ร้อยละ)	ปี 2562 (ร้อยละ)	ปี 2563 (ร้อยละ)	ปี 2564 (ร้อยละ)	ปี 2565 (ร้อยละ)
1	เด็กยากจน	3,660,764 (98.91)	3,628,741 (99.17)	3,638,189 (99.26)	3,441,773 (99.31)	3,465,705 (99.28)	3,610,785 (99.34)
2	เด็กกำพร้า	17,898 (0.48)	15,173 (0.41)	13,855 (0.38)	9,014 (0.26)	7,696 (0.22)	5,380 (0.15)
3	เด็กชนกลุ่มน้อย	11,131 (0.30)	7,313 (0.20)	5,854 (0.16)	4,419 (0.13)	3,454 (0.10)	2,907 (0.08)
4	เด็กถูกทอดทิ้ง	5,602 (0.15)	3,152 (0.09)	2,959 (0.08)	2,615 (0.08)	2,415 (0.07)	1,972 (0.05)
5	เด็กทำงานรับผิดชอบ ตนเองและครอบครัว	3,368 (0.09)	2,910 (0.08)	2,665 (0.07)	1,859 (0.05)	1,627 (0.05)	1,262 (0.03)
6	อื่น ๆ	2,460 (0.07)	1,969 (0.05)	1,621 (0.04)	6,060 (0.17)	9,915 (0.28)	12,299 (0.34)
รวมทั้งหมด		3,701,223 (100)	3,659,258 (100)	3,665,143 (100)	3,465,740 (100)	3,490,812 (100)	3,634,605 (100)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565)

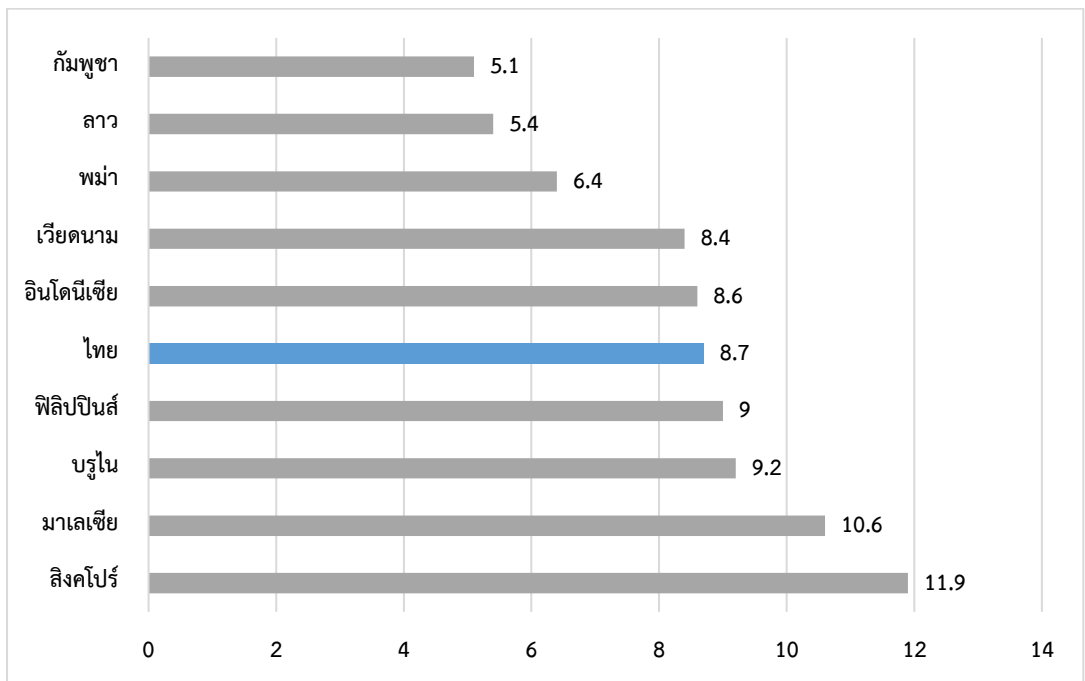
จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่คาดว่าจะนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำต่อเนื่องยาวนานและกระทบทุกมิติของชีวิตมนุษย์ จำนวนคนยากจนที่มีรายจ่ายน้อยกว่าเส้นความยากจนประจำชาติเพิ่มขึ้นจาก 4.34 ล้านคนในปี พ.ศ. 2562 เป็น 4.75 ล้านคนในปี พ.ศ. 2564 ปัญหาหนี้สินในครัวเรือนที่มีอยู่เดิมทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยพบว่าครัวเรือนที่เป็นหนี้ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 45.2 ในปี พ.ศ. 2562 เป็นร้อยละ 51.5 ในปี พ.ศ. 2564 เนื่องจากการกักขังเพื่อชดเชยการสูญเสียรายได้ช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567) สะท้อนให้เห็นปัญหาความยากจนเรื้อรังครอบครัวยากจนต้องอยู่กับดักความยากจนต่อเนื่อง และมีความยากจนข้ามรุ่นส่งต่อถึงลูกหลาน ทำให้ครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อโอกาสในการหลุดพ้นจากกับดักความยากจนยากที่ลดลง การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้คนจำนวนมากตกอยู่ในความยากจนอย่างเฉียบพลัน ส่งผลโดยตรงต่อรายได้ครัวเรือน รวมถึงปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว อีกทั้งสถานการณ์โควิด-19 ทำให้เด็กและเยาวชนไทยต่างต้องเผชิญปัญหาต่างๆ ในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภาวะการเรียนรู้ถดถอย ปัญหาโรคซึมเศร้าที่มีผลมาจากการเรียนผ่านระบบออนไลน์โดยลำพังเป็นเวลานาน ความหิวโหย การออกจากโรงเรียน การถูกทำร้าย หรือการถูกบังคับ

ให้แต่งงานก่อนวัยอันควรกำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) ทั้งนี้ รายงานขององค์การยูนิเซฟและองค์การยูเนสโก ระบุว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบต่อนิวเคลียร์ดังกล่าวรุนแรงที่สุดจะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนจากครอบครัวยากจน เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เด็กพิการ เด็กเล็ก เด็กกลุ่มเปราะบาง เนื่องจากต้องพึ่งอาหารกลางวันจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและโรงเรียน ทำให้เด็กต้องเผชิญกับภาวะถดถอยทางความรู้ พัฒนาการ และส่งผลเสียต่อสุขภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการปิดโรงเรียนอย่างต่อเนื่องในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 (United Nations Children's Fund, 2021)

ถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดจะผ่อนคลายลงแล้ว ภายหลังจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังเกิดผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน ทำให้ครอบครัวเปราะบางมีปัญหาซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนและครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนต่างพื้นต้นจากวิกฤตได้ยากกว่าเนื่องจากความซ้ำซ้อนของปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของพุดตาน พันธุณเธร และคณะ (2566) ที่พบว่าปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กไม่ได้เป็นแค่ปัญหาเชิงเดี่ยวเท่านั้น โดยปัญหาเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสเป็นปัญหาที่มีความซ้ำซ้อน ซึ่งหมายถึง เด็กที่มีภาวะความด้อยโอกาสมักเกิดจากปัญหาที่มีความซ้ำซ้อนกันหลายๆ ปัญหา ซึ่งการศึกษาพบรูปแบบปัญหาซ้ำซ้อนของเด็กและเยาวชนหลากหลายรูปแบบ เช่น เด็กที่มีปัญหาหลัก คือ ไม่มีทุนการศึกษา จะมีปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย โดยพบว่ามีปัญหาครอบครัวยากจนร่วมด้วยถึง ร้อยละ 100 ปัญหาได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสมร้อยละ 66.67 บิดามารดาหย่าร้าง ทั้งร้าง ถูกคุมขัง/แยกกัน/ครอบครัวแตกแยก ร้อยละ 33.33 ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวด้านร่างกาย ร้อยละ 33.33 ไม่มีผู้ดูแลในตอนกลางวัน ผู้ดูแลต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ร้อยละ 33.33 และปัญหาประพฤติตนไม่เหมาะสม ร้อยละ 33.33 ส่วนเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาหลัก คือ ครอบครัวยากจน จะมีปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย คือ บิดามารดาหย่าร้าง ทั้งร้าง ถูกคุมขัง/แยกกัน/ครอบครัวแตกแยก ร้อยละ 29.37 ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม ร้อยละ 21.68 ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ด้านร่างกาย ร้อยละ 16.78 ถูกละเมิดทางเพศ ร้อยละ 13.99 และสภาพที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสมต่อการพักอาศัย ร้อยละ 12.59 เป็นต้น

ปัญหาความด้อยโอกาส และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความด้อยโอกาสเป็นสาเหตุสำคัญของการเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา การต้องออกจากการศึกษากลางคันของเด็กและครอบครัว และการเข้าไม่ถึงการศึกษา ก็เป็นสาเหตุสำคัญของความด้อยโอกาสในมิติต่างๆ เช่นกัน แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะมีโครงการเรียนฟรี 15 แต่ต้นทุนการศึกษาของนักเรียนมีค่าใช้จ่ายแฝง เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ประมาณคนละ 2,058–6,034 บาทต่อคนต่อปี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ด้วยสาเหตุทางเศรษฐกิจของครอบครัว ปัญหาความยากจน ผู้ปกครองตงงานทำให้เด็กต้องรับผิดชอบตนเองและครอบครัว รายได้ที่ลดลง เกิดภาวะยากจนเฉียบพลัน ปัญหาความด้อยโอกาสทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565) สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ได้ศึกษากรอบการประเมินความด้อยโอกาส (Vulnerability Assessment Framework: VAF) ซึ่งชี้วัดความด้อยโอกาสของบุคคลจากการเข้าถึงการศึกษาโดยพิจารณา 2 ประเด็น ได้แก่ การขาดโอกาสในการ

รับการศึกษา และการมีความเสี่ยงต่อการไม่สามารถสำเร็จการศึกษา (Brown et al., 2019) สถิติข้อมูล พบว่าจำนวนนักเรียนที่ออกกลางคันในประเทศไทย มีแนวโน้มลดลงจาก 4,039 คน ในปีการศึกษา 2560 เป็น 623 ในปีการศึกษา 2565 (ตารางที่ 2) ซึ่งในจำนวนนี้ยังไม่รวมนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในการดูแลของสังกัดอื่น ถึงแม้ว่าปัญหาเด็กเรียนออกกลางคันจากระบบการศึกษาของประเทศไทยจะมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่หากพิจารณาถึงจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยอายุ 25 ปีขึ้นไป พ.ศ. 2565 ดังแสดงในภาพที่ 1 แสดงถึงปีการศึกษาเฉลี่ยของประเทศไทยเท่ากับ 8.7 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับในภูมิภาคอาเซียน พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรต่ำกว่าสิงคโปร์ (11.9) มาเลเซีย (10.6) บรูไน (9.2) และฟิลิปปินส์ (9.0) (United Nations Development Programme, 2022) เมื่อพิจารณาเชิงลึกจากข้อมูลที่รวบรวมโดยโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) พบสาเหตุที่นักเรียนไทยต้องออกจากการศึกษากลางคันที่มากที่สุดในปีการศึกษา 2565 คือ การหาเลี้ยงครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 33.07 รองลงมา คือ การมีปัญหาในการปรับตัว อพยพตามผู้ปกครอง ปัญหาครอบครัว การสมรสในวัยเรียน ฐานะยากจน เจ็บป่วยอุบัติเหตุ ต้องคดี ถูกจับ และกรณีอื่นๆ ตามลำดับ (ตารางที่ 2) ซึ่งสาเหตุของปัญหาดังกล่าวนอกจากจะส่งผลต่อการเข้าไม่ถึงการศึกษาและการออกกลางคันแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ และปัญหาสังคมอื่นๆ ต่อไป รวมถึงทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรความด้อยโอกาสได้

ภาพที่ 1 ปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากร อายุ 25 ปีขึ้นไป พ.ศ. 2565 (ปี)

ที่มา: United Nations Development Programme (2022)

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนออกกลางคันตามลักษณะสาเหตุ ปี พ.ศ. 2560 – 2565 (คน)

สาเหตุที่นักเรียน ออกกลางคัน	ปี 2560 (ร้อยละ)	ปี 2561 (ร้อยละ)	ปี 2562 (ร้อยละ)	ปี 2563 (ร้อยละ)	ปี 2564 (ร้อยละ)	ปี 2565 (ร้อยละ)
อพยพตามผู้ปกครอง	1,110 (27.48)	2,536 (26.13)	197 (14.96)	312 (39.10)	236 (29.43)	106 (17.01)
มีปัญหาในการปรับตัว	880 (21.79)	2,227 (22.95)	311 (23.61)	127 (15.91)	136 (16.96)	147 (23.60)
ปัญหาครอบครัว	881 (21.81)	1,737 (17.90)	333 (25.28)	163 (20.43)	117 (14.59)	84 (13.48)
หาเลี้ยงครอบครัว	526 (13.02)	1,792 (18.46)	278 (21.11)	79 (9.90)	212 (26.43)	206 (33.07)
สมรส	381 (9.43)	866 (8.92)	122 (9.26)	84 (10.53)	79 (9.85)	52 (8.35)
ฐานะยากจน	157 (3.89)	325 (3.35)	33 (2.51)	16 (2.01)	14 (1.75)	17 (2.73)
เจ็บป่วยอุบัติเหตุ	83 (2.05)	167 (1.72)	34 (2.58)	11 (1.38)	5 (0.62)	6 (0.96)
ตองคตลลลลล	21 (0.52)	55 (0.57)	9 (0.68)	6 (0.75)	3 (0.37)	5 (0.80)
กรณีอื่น ๆ	- (0.00)	- (0.00)	- (0.00)	- (0.00)	- (0.00)	- (0.00)
รวม	4,039 (100)	9,705 (100)	1,317 (100)	798 (100)	802 (100)	623 (100)

หมายเหตุ: เฉพาะนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565)

ต้นทุนความด้อยโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ

ปัญหาความด้อยโอกาสเป็นสิ่งที่ประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวงกว้าง และมีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประเด็นการศึกษาปัญหาความด้อยโอกาสมีงานศึกษาในต่างประเทศอย่างกว้างขวางกว่าในประเทศไทย ในงานศึกษาของต่างประเทศมีการวัดต้นทุนความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน งานศึกษาของ Holzer et al. (2008) เรื่อง The Economic Costs of Childhood Poverty in the United States แสดงให้เห็นว่าต้นทุนรวมเฉลี่ยทั้งหมดของเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวยากจน มีประมาณ 5 แสนล้านดอลลาร์ต่อปี หรือคิดเป็นเกือบร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษายังคาดการณ์ว่าความยากจนในวัยเด็กแต่ละปีจะลดผลิตภาพและผลผลิตทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนเท่ากับร้อยละ 1.3 ของ GDP เพิ่มต้นทุนของอาชญากรรมร้อยละ 1.3 ของ GDP และเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพหรือลดมูลค่าด้านสุขภาพลงร้อยละ 1.2 ของ GDP

นอกจากนี้ เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่ยากจนอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้มีรายได้ต่ำกว่าเด็กทั่วไปเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ โดยการสูญเสียรายได้ของเด็กที่เติบโตในครอบครัวที่ยากจนจะลด GDP รวมของประเทศสหรัฐอเมริกาลงประมาณร้อยละ 1.3 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Clarke et al. (2022) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง The Economic Costs of Childhood Socio-Economic Disadvantage in European OECD Countries โดยผลการศึกษาพบว่าเด็กที่เติบโตมาในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยโอกาสส่งผลกระทบต่อทางการศึกษา การจ้างงานที่จำกัด และอัตราความยากจนและอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งความด้อยโอกาสยังสามารถนำไปสู่การแยกตัวทางสังคมและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งอาจทำให้ปัญหาข้างต้นที่กล่าวมารุนแรงมากขึ้นด้วย (National Academies of Sciences & Medicine, 2019) แม้แต่ประเทศพัฒนาแล้ว ปัญหาการด้อยโอกาสของเด็กก็ยังคงเป็นปัญหาขนาดใหญ่ที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและผลกระทบในด้านต่างๆ ที่หลากหลายตามมา

สำหรับงานศึกษาในประเทศไทยแม้ว่าจะยังไม่มีการศึกษาต้นทุนความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนในภาพรวม แต่ได้มีการศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำของโอกาสการศึกษา โดยการศึกษาของดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ (2555) บ่งชี้ว่าเด็กที่เติบโตในครัวเรือนยากจนจำเป็นต้องเข้าตลาดแรงงานก่อนวัยอันควร ทำให้ต้องประกอบอาชีพที่ได้รับเพียงค่าจ้างขั้นต่ำ ขาดสวัสดิการ ขาดโอกาส และรายได้ตลอดชีวิตต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ทำให้เด็กในครัวเรือนยากจนมีโอกาสเรียนระดับปริญญาตรีเพียงร้อยละ 1 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศเท่ากับร้อยละ 11 และในกลุ่มรายได้สูงค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 35 สอดคล้องกับการศึกษาความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษากับแนวโน้มของค่าจ้างในประเทศไทย พบว่า เมื่อเด็กกลุ่มที่มีสำคัญต่อชีวิตของเด็กและเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นยาวนาน เด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่ด้อยโอกาส มักจะมีความล้าหลังในด้านความเป็นอยู่และการพัฒนาในหลายๆ ด้าน จำกัดโอกาสและผลลัพธ์ในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านสุขภาพและในด้านตลาดแรงงานโดยมีผลกระทบจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จากผลการสำรวจข้อมูลทั่วยุโรปจำนวน 27 ประเทศ ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นถึงต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจำนวนมากจากความเสียเปรียบของการเติบโตมาจากสภาพแวดล้อมที่ด้อยโอกาสในวัยเด็ก ซึ่งรวมกันโดยเฉลี่ยต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมคิดเป็นร้อยละ 3.4 ของ GDP ต่อปี ความด้อยโอกาสทางสังคมก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมที่หลากหลาย ทั้งทางด้านสุขภาพ โอกาสความเสียเปรียบด้านการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน กลุ่มดังกล่าวจะยังคงเสียเปรียบในทางเศรษฐกิจ โดยไม่เพียงเสียเปรียบทางด้านการศึกษาแต่ยังเสียเปรียบในเรื่องค่าจ้างที่จะได้รับในอนาคตเมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานด้วย เนื่องจากมักจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่ากลุ่มที่มีโอกาสทางการศึกษาสูงกว่า (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2553) สำหรับความด้อยโอกาสด้วยสาเหตุอื่นๆ งานศึกษาในประเทศไทยมีข้อค้นพบในมุมมองปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในสังคมไทย โดยจากการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษา ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านนโยบายประกอบด้วย การเข้าถึงบริการทางการศึกษา เช่น ที่ตั้งของโรงเรียน คุณภาพของบุคลากร คุณภาพของอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน 2) ปัญหาด้านความไม่เสมอภาคด้านงบประมาณระหว่างโรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนในชนบทที่ห่างไกล และ 3) ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติเนื่องจากความพิการ คุณลักษณะทางสังคม ความยากจน และการด้อยโอกาสเนื่องจากปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองของเด็ก ซึ่งหากปัญหาดังกล่าวไม่ถูกดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ประเทศไทยจะต้องประสบกับปัญหาด้านคุณภาพของทรัพยากรบุคคลอย่างรุนแรงในอนาคต (ดำรงค์ ตุ่มทอง และคณะ, 2557)

นอกจากเรื่องการศึกษาต้นทุนความด้อยโอกาสยังมีในบริบทอื่นๆ การศึกษาต้นทุนการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กออทิสติกในระยะแรกเริ่มถึงระดับประถมศึกษาของไทย ที่ศึกษาต้นทุนทั้งในมุมมองภาครัฐและครอบครัว โดยพบว่าต้นทุนของผู้ปกครองหรือครอบครัวมีมากกว่าต้นทุนของภาครัฐค่อนข้างมาก สัดส่วนการแบ่งรับภาระค่าใช้จ่ายระหว่างผู้ปกครองและภาครัฐพบว่าสัดส่วนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 89: 11 (จิตจุมา หวานชะเอม, 2553) นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาต้นทุนการดูแลและให้การศึกษาเด็กพิการในมุมมองภาครัฐและ ครอบครัว โดยกลุ่มความด้อยโอกาสของการศึกษานี้ คือ กลุ่มเด็กพิการทางร่างกายและทางสมอง ซึ่งการศึกษาคั้งนี้มีข้อค้นพบในลักษณะเดียวกัน คือ ต้นทุนที่เกิดขึ้นในมุมมองผู้รับบริการมีค่าสูงกว่าผู้ให้บริการค่อนข้างมาก (ศุภนารี โพธิ์อ่อง และคณะ, 2559) อีกทั้งยังมีการศึกษาถึงปัญหาอื่นๆ ที่เป็นปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กที่สำคัญ เช่น การศึกษาของสมชาย จิตสุชน และคณะ (2564) ที่ทำการวิเคราะห์ปัญหาการตั้งครรรค์ในวัยรุ่น พบว่าทำให้สูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยลดรายได้ตลอดชีวิตตั้งแต่ที่เริ่มทำงานเมื่ออายุ 20 ปี จนถึงปัจจุบัน และไปจนถึงอนาคตเมื่ออายุครบ 60 ปี รวมแล้วคิดเป็นมูลค่าปัจจุบันอยู่ที่ 826,700 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 5.1 ของ GDP ทั้งนี้ ความแตกต่างระหว่างรายได้ของกลุ่มตั้งครรรค์ในวัยรุ่นกับกลุ่มควบคุม คือ กลุ่มหญิงที่มีอายุ มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกัน แต่ไม่ได้ตั้งครรรค์และเรียนต่อจนจบระดับการศึกษาตามที่วางแผนไว้ พบว่า กลุ่มตั้งครรรค์ในวัยรุ่นมีรายได้ต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอยู่ที่ 2,811 บาทต่อคนต่อเดือน จากปัญหาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นบริบทความด้อยโอกาสจากการที่เด็กเติบโตในครัวเรือนยากจน (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ, 2555) ความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคทางการศึกษา (ดำรงค์ ตุ่มทอง และคณะ, 2557; ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์, 2553) หรือปัญหาการตั้งครรรค์ในวัยรุ่น (สมชาย จิตสุชน และคณะ, 2564) ล้วนมีผลต่อรายได้ (ค่าจ้าง) ที่จะได้รับในอนาคตเมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อรายได้ตลอดชีวิตของพวกเขาและส่งผลกระทบต่อสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ

ในส่วนของแนวคิดที่นำมาใช้ในงานศึกษาเรื่องต้นทุนจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยให้ความสำคัญในการค้นหา ได้แก่ เด็กด้อยโอกาส (Underprivileged Children) ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economics Cost) ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) และรายได้ตลอดชีวิต (Lifetime Income) และนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ร้อยละ (Percentage) พบว่า แนวคิดที่นำมาใช้ประเมินต้นทุนความด้อยโอกาสส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Costs) และประยุกต์แนวคิดต้นทุนความเจ็บป่วย (Cost of Illness: COI) วิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Approach) การจัดประเภทข้อมูลต้นทุนจะแบ่งออกเป็นต้นทุนทางตรง (Direct Cost) และต้นทุนทางอ้อม (Indirect Cost) ซึ่งแนวคิดต้นทุนความเจ็บป่วยมักนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินต้นทุนทางตรงแตกต่างกันไปตามบริบทต่างๆ ทั้งเกี่ยวข้องกับทางการแพทย์ สุขภาพ และบริบทอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ ในส่วนการประเมินต้นทุน มักจะเป็นการพิจารณาค่าเสียโอกาสจากรายได้ ซึ่งสะท้อนมูลค่าของผลผลิตที่ผลิตได้น้อยลงหรือไม่ได้ผลผลิต อาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นทุนที่เกิดกับสังคมที่ขาดหายไปจากการเจ็บป่วย ขาดงาน ออกจากงาน หรือเสียชีวิต ซึ่งทำให้สูญเสียประสิทธิภาพการผลิต และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ต้นทุนทั้งหมด 18 การศึกษา พบว่า การประเมินต้นทุนความสูญเสียที่เกิดจากการเป็นโรค การเจ็บป่วย อุบัติเหตุ และสุขภาพ ส่วนใหญ่นิยมนำแนวคิดต้นทุนความเจ็บป่วย (Cost of Illness:

COI) และแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Approach) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาร่วมกัน โดยทั้ง 2 แนวคิดครอบคลุมทั้งต้นทุนทางตรงและทางอ้อม (Cabinet Office, 2003; Clarke et al., 2022; David & Helen, 1996, 2002; Harwood, 2000; Holzer et al., 2008; Johansson et al., 2006; National Academies of Sciences & Medicine, 2019; Rehm et al., 2006; กัญธิยา ประดับบุญ และคณะ, 2557; จิตรลดา ทองคำช้อย, 2555; ณ์ภูหงษ์ สิตบุตร, 2556; ธนัชชนม์ แจ้งขำ, 2563; ภาสกร ศรีทิพย์สุโข และคณะ, 2559; มนทรัตม์ ถาวรเจริญทรัพย์ และคณะ, 2551; รุ่งนภา คำผาง และคณะ, 2565; สุเมธ องค์กรวรรณี และคณะ, 2546; อัญชญา ณ ระนอง, 2549) ในบริบทของแนวทางการศึกษามีงานศึกษาจำนวน 11 วรรณกรรม (ร้อยละ 61.11) ที่นิยมใช้รูปแบบวิธีความชุกของโรค (Prevalence Based Approach) (Cabinet Office, 2003; David & Helen, 1996, 2002; Harwood, 2000; Johansson et al., 2006; Rehm et al., 2006; จิตรลดา ทองคำช้อย, 2555; ธนัชชนม์ แจ้งขำ, 2563; ภาสกร ศรีทิพย์สุโข และคณะ, 2559; มนทรัตม์ ถาวรเจริญทรัพย์ และคณะ, 2551; รุ่งนภา คำผาง และคณะ, 2565) ซึ่งพบมากกว่าวิธีอุบัติการณ์ (Incidence Based Approach) ที่พบเพียง 4 วรรณกรรม (ร้อยละ 22.22) (กัญธิยา ประดับบุญ และคณะ, 2557; ณ์ภูหงษ์ สิตบุตร, 2556; สุเมธ องค์กรวรรณี และคณะ, 2546; อัญชญา ณ ระนอง, 2549) สำหรับอีก 3 วรรณกรรม (ร้อยละ 16.67) ไม่ระบุชัดเจนว่าใช้วิธีความชุกของโรคหรือวิธีอุบัติการณ์ (Clarke et al., 2022; Holzer et al., 2008; National Academies of Sciences & Medicine, 2019) ในส่วนการประเมินต้นทุนทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนมูลค่าความสูญเสียผลิตภาพพบว่าส่วนใหญ่ 12 วรรณกรรม (ร้อยละ 66.67) ใช้วิธีทุนมนุษย์ (Cabinet Office, 2003; David & Helen, 2002; Harwood, 2000; Johansson et al., 2006; กัญธิยา ประดับบุญ และคณะ, 2557; จิตรลดา ทองคำช้อย, 2555; ณ์ภูหงษ์ สิตบุตร, 2556; ธนัชชนม์ แจ้งขำ, 2563; ภาสกร ศรีทิพย์สุโข และคณะ, 2559; มนทรัตม์ ถาวรเจริญทรัพย์ และคณะ, 2551; รุ่งนภา คำผาง และคณะ, 2565; สุเมธ องค์กรวรรณี และคณะ, 2546) มีเพียง 2 วรรณกรรม (ร้อยละ 11.11) ที่ใช้วิธี Friction Cost Approach (Rehm et al., 2006; อัญชญา ณ ระนอง, 2549) และอีก 1 วรรณกรรม (ร้อยละ 5.56) ใช้วิธีประชากรศาสตร์ (David & Helen, 1996) และวรรณกรรมที่ใช้แนวคิดทุนมนุษย์ที่พบจะเป็นการพิจารณามูลค่าความสูญเสียผลิตภาพ โดยอิงการวัดความสูญเสียผลิตภาพทางการแพทย์ (ต้นทุนมูลค่าความสูญเสียผลิตภาพจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร) และสำหรับการวิเคราะห์ต้นทุนในมุมมองมหภาคมีงานศึกษาจำนวน 3 วรรณกรรม (ร้อยละ 16.67) ที่นำแนวคิดต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economics Cost) มาใช้ในการประเมินต้นทุนความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความด้อยโอกาส (ความยากจน) (Clarke et al., 2022; Holzer et al., 2008; National Academies of Sciences & Medicine, 2019) ทั้งนี้ แนวทางการศึกษาส่วนใหญ่จะพิจารณาใน 3 บริบทที่เป็นผลกระทบจากการที่เด็กเติบโตมาในสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่ด้อยโอกาส ได้แก่ 1) การลดผลิตภาพและผลผลิตทางเศรษฐกิจ 2) การเพิ่มต้นทุนของอาชญากรรม และ (3) การเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ (National Academies of Sciences & Medicine, 2019)

ในส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล งานศึกษาส่วนใหญ่จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี 4 วรรณกรรม (ร้อยละ 22.22) (จิตรลดา ทองคำช้อย, 2555; ธนัชชนม์ แจ้งขำ, 2563; ภาสกร ศรีทิพย์สุโข และคณะ, 2559; อัญชญา ณ ระนอง, 2549) ที่ใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิเพื่อประเมินหาต้นทุนความด้อยโอกาส ในด้านการ

วิเคราะห์ข้อมูลที่มีหลากหลายวิธีแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยใช้สถิติ Chi-square การวิเคราะห์ต้นทุนความเจ็บป่วย การวิเคราะห์ต้นทุนมนุษย์ การวิเคราะห์มูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป การวิเคราะห์โดยใช้ Decision Tree และ Markov Model การวิเคราะห์การถดถอย (Regression Model) การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis) การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) การวิเคราะห์ต้นทุนรายกิจกรรม (Activity-Based Costing) และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM Model) เป็นต้น

โดยสรุปปัญหาการด้อยโอกาสเป็นปัญหาที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างต้องเผชิญ การทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงขนาดของปัญหาการด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนที่มีขนาดค่อนข้างมาก เนื่องจากความด้อยโอกาสเป็นสาเหตุของปัญหาทางสังคมและผลกระทบในด้านต่างๆ ที่หลากหลายตามมา เช่น การเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ต้นทุนอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น ต้นทุนค่าเสียโอกาสที่สูงจากความเสียหายเปรียบเทียบของการเติบโตมาด้วยสภาพแวดล้อมที่ด้อยโอกาสในวัยเด็กที่ส่งผลต่อรายได้ตลอดชีวิต และส่งผลต่อการสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ แนวคิดที่นำมาใช้ในการประเมินต้นทุนความด้อยโอกาส จะเป็นการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์และประยุกต์แนวคิดต้นทุนความเจ็บป่วยกับแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Approach) มาวิเคราะห์ร่วมกัน ซึ่งวิธีการศึกษาที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ต้นทุนความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน ในอนาคตควรใช้วิธีการที่สามารถบ่งชี้ขนาดของปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนได้ในภาพรวมที่ครอบคลุมต้นทุนทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) ต้นทุนทางตรง ที่เกี่ยวกับต้นทุนการดูแล การช่วยเหลือ เงินสงเคราะห์ และสวัสดิการต่าง ๆ ที่ภาครัฐให้กับเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส และ 2) ต้นทุนทางอ้อม เป็นการประเมินต้นทุนค่าเสียโอกาสจากรายได้ในอนาคตของเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสเมื่อเข้าสู่วัยแรงงาน เป็นต้น

บทวิจารณ์และสรุป

ปัญหาเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญ รวมถึงประเทศไทย จากการประเมินภาพรวมของสถานการณ์เด็กและเยาวชนในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า ประเภทความด้อยโอกาสที่เป็นปัญหาหลักเรื้อรังมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ปัญหาความยากจน และเป็นปัญหาความยากจนแบบข้ามรุ่นที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโควิด-19 จากปัญหาความยากจนแบบข้ามรุ่นที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นนั้น ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพความเป็นอยู่ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเด็กและเยาวชน การขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และทักษะความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในอนาคต ทำให้เด็กด้อยโอกาสกลุ่มที่เติบโตในครอบครัวยากจนข้ามรุ่นนี้ ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานในฐานะแรงงานทักษะต่ำ ซึ่งไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศอีกด้วย

การประเมินปัญหาเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสที่ผ่านมา พบว่า ความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนก่อให้เกิดต้นทุนค่อนข้างมากทั้งในมุมมองต้นทุนของภาครัฐ ต้นทุนส่วนบุคคล และต้นทุนค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ การทบทวนวรรณกรรมบ่งชี้ให้เห็นว่าต้นทุนส่วนบุคคลที่เป็นภาระที่ครอบครัวต้องรับผิดชอบ และต้นทุนค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ เช่น การได้รับค่าจ้างต่ำกว่าที่ควรจะเป็นจากการเสียเปรียบทางการศึกษาด้านการศึกษานาน

เนื่องมาจากการความจำเป็นที่ต้องเข้าตลาดแรงงานก่อนวัยอันควร มีมูลค่ามากกว่าต้นทุนของหน่วยงานภาครัฐที่ให้การดูแลเด็กและเยาวชน ยิ่งไปกว่านั้นต้นทุนค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจมีแนวโน้มจะสูงขึ้นในอนาคตอีกด้วย หากเกิดความแตกต่างของรายได้ในอนาคตที่มากขึ้นระหว่างกลุ่มเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสกับกลุ่มเด็กและเยาวชนทั่วไป

ซึ่งที่ผ่านมาการวิเคราะห์ต้นทุนของปัญหาเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสมีแนวทางการวิเคราะห์ที่หลากหลายทั้งมุมมองมหภาคและจุลภาค ในมุมมองมหภาคซึ่งเป็นการศึกษาในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วทำให้ทราบขนาดของปัญหาในภาพรวม ส่วนของประเทศไทยแม้ว่าจะมีการศึกษาที่บ่งชี้ให้เห็นถึงขนาดปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชน ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความด้อยโอกาส โดยเฉพาะปัจจัยการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ที่พบจะประยุกต์ใช้แนวคิดต้นทุนความเจ็บป่วย (Cost of Illness: COI) และแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Approach) มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อประเมินต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อม อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาถึงขนาดของปัญหาในภาพรวมที่จะทำให้ผู้กำหนดนโยบายเข้าใจถึงความสูญเสียทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากปัญหาการด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนไทยทั้งหมด ซึ่งจะเป็จุดเริ่มต้นที่สำคัญของการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาความด้อยโอกาสให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิทธิพลเมือง การศึกษา สุขภาพ และการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมถึงเกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วย เนื่องจากปัญหาความด้อยโอกาสทางสังคมเป็นบ่อเกิดของปัญหาทางสังคมที่หลากหลาย ทั้งทางด้านสุขภาพ โอกาสทางการศึกษา การจ้างงานที่จำกัด ปัญหาความยากจน และปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น จากช่องว่างงานศึกษาของประเทศไทยที่กล่าวมาข้างต้น มีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป กล่าวคือ 1) ในการศึกษาต่อไปควรมีการบ่งชี้ขนาดของปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ทั้งทางเศรษฐกิจในมุมมองมหภาคและจุลภาคและทางด้านสังคม 2) ควรมีการวิเคราะห์ต้นทุนค่าเสียโอกาสของปัญหาการด้อยโอกาสของเด็กและเยาวชนไทย โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสกับกลุ่มเด็กและเยาวชนทั่วไป เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). รายงานฉบับพิเศษ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2565 การศึกษาคือการลงทุนที่ไม่มีวันขาดทุน. สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2567 จาก <https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2023/11/EEF-2022-year-report.pdf>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566). ล่องชีวิตเด็กและครอบครัวไทยในทางสองแพร่ง เมื่อโควิดคลายตัว แต่ปัญหาไม่ได้ลดตาม. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2567 จาก <https://www.eef.or.th/article-70471>
- กัญญา ประดับบุญ พุดตาน พันธุณเธร และ ชญานินท์ ประทุมสูตร. (2557). การวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในกลุ่มผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม. วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, 9(2), 109-123.

- จิตจุมา หวานชะเอม. (2553). ต้นทุนการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กออทิสติกในระยะแรกเริ่มถึงระดับประถมศึกษาของไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 1(2), 85-100.
- จิตรลดา ทองคำช้อย. (2555). การประเมินต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ในจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ณัฐพงศ์ สิตบุตร. (2556). การประเมินต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของโรคเมะเร็งท่อน้ำดีจากการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- ดำรงค์ ตุ่มทอง พชรินทร์ สิริสุนทร รัตนะ บัวสนธ์ และ ทวีศักดิ์ ศิริพรไพบูลย์. (2557). ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา: สถานการณ์ความไม่เสมอภาคในสังคมไทย. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 123-141.
- ดิเรก บัณฑิตวิวัฒน์ สุวิมล เสงพัฒนา และ พุดตาน พันธุณเธร. (2555). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสการศึกษาและมาตรฐานการคลังเพื่อขยายโอกาสการศึกษาให้เยาวชนยากจน. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 1-36.
- ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์. (2553). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษากับแนวโน้มของค่าจ้างในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2012/10/sec3.1_paper.pdf
- ธัชชนม์ แจ่มจำ. (2563). ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ของผลกระทบของมลพิษทางอากาศที่มีต่อสุขภาพของผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ พื้นที่อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 6(2), 231-245.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2562). สวัสดิการสังคมของเด็กและเยาวชน: ความเหลื่อมล้ำ การเข้าถึงและโอกาส. *รัฐสภาสาร*, 67(2), 100-115. สืบค้นจาก https://drmlib.parliament.go.th/securepdf/ddt_548176.pdf
- พุดตาน พันธุณเธร วินัย วงษ์ไทย อติพันธ์ สุวัฒน์เมฆินทร์ และ ชัญญิกา สุวรรณิน. (2566). *คู่มือระบบการดูแลเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสที่มีปัญหาความซ้ำซ้อนในประเทศไทย*. พิษณุโลก: มูลนิธิศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพ.
- ภาสกร ศรีทิพย์สุโข ประภาศรี กุลเลิศ อารยา ศรีธธาพุทธ อรพรรณ โพนกุล ฐิตินันท์ ไมตรี เต็มสุข รักษ์ศรีทอง และพิสิษฐ์ ไตรยสุทธิ. (2559). ต้นทุนความเจ็บป่วยการนอนโรงพยาบาลของผู้ป่วยเด็กเล็กที่มีภาวะหายใจหอบเฉียบพลันมีเสียงวี๊ด โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. *ธรรมศาสตร์เวชสาร*, 16(4), 553-560.
- มนรัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์ ยศ ตีระวัฒนานนท์ อุษา ฉายเกล็ดแก้ว ชนิดา เลิศพิทักษ์พงศ์ จอมขวัญ โยธาสุมทรกรรณิการ ฐิติบุญสุวรรณ และ ประพัทธ์ เนรมิตพิทักษ์กุล. (2551). *การศึกษาผลกระทบทางสังคมสุขภาพ และเศรษฐกิจ ของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า. (2565). *ภาพรวมคนจนในปี 2565 ประเทศไทย*. สืบค้นจาก <https://www.tpmap.in.th/2565>
- รุ่งนภา คำผาง ภคินันท์ อังกาบ พัทธรา สีหวรรณค์ วิไลลักษณ์ แสงศรี สรายุฑ ชันชะ และ ชมลวรรณ ดุลสัมพันธ์. (2565). การประเมินความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของการตรวจคัดกรองผู้ป่วยโรคพันธุกรรมเมตาบอลิกด้วยเทคโนโลยี Tandem Mass Spectrometry (MS/MS). สืบค้นจาก <https://www.hitap.net/documents/185031>

- ศุภนารี โพธิ์อ่อง พุดตาน พันธุ์เณร และ ศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย. (2559). ต้นทุนการดูแลและให้การศึกษาเด็กพิการในมุมมองภาครัฐและครอบครัว. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 22(2), 53-84.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2566). *Sustainable Development Goals*. สืบค้นจาก <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs>
- สมชัย จิตสุชน จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ นันทพร เมธาคุณวุฒิ ชาคร เลิศนิทัศน์ ณิชยา สกุลยีนง และไท วัฒนา. (2564). *การวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์และวิธีการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในประเทศไทย*. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2021/09/economic-cost-and-interventions-analysis-of-adolescent-pregnancy-in-thailand/>
- สมบัติ ฤทธิเดช. (2557). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กด้อยโอกาสในชุมชนชายขอบ. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 1(2), 15-18.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *สถิติข้อมูลทางการศึกษา ปีการศึกษา 2564*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก http://www.bopp.go.th/?page_id=319
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *จำนวนนักเรียนออกกลางคันจำแนกตามสาเหตุปี 2560-2565*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก http://www.bopp.go.th/?page_id=1828
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *ครัวเรือนยากจนไทย : โอกาสและความเป็นไปได้ในการหลุดพ้นความยากจน*. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/assets/portals/1/news/6642/1_00500864.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *สภาวะการศึกษาไทยปี 2564 สภาวะการณ์การจัดการศึกษาตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. นนทบุรี: 21 เซนจูรี่.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20230307173518.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *สถิติด้านความยากจนและการกระจายรายได้*. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2567 จาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=social>
- สุเมธ องคัวรรณดี ประวิทย์ ชุมเกษียร นราทิพย์ ชุตินวงศ์ และ วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร. (2546). ต้นทุน-ผลได้ ของการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย โดยเน้นการควบคุมในสุนัข. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 12(6), 937-948.
- อัญชานา ณ ระนอง. (2549). ผลกระทบของการถ่ายทอดฟุตบอลโลกต่อความสูญเสียด้านผลิตภาพการทำงานและต่อปริมาณการพนันในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 18(2), 11-46.
- Barry, C. F., & Martha, K. F. (2017). *Environmental Economics: An Introductuin*. Seventh Edition. New York: McGraw-Hill Education.

- Brown, H., Giordano, N., Maughan, C., & Wadeson, A. (2019). *Vulnerability assessment framework - population study 2019*. Retrieved from <https://www.ilo.org/publications/vulnerability-assessment-framework-population-study-2019>
- Cabinet Office. (2003). *Alcohol misuse: How much does it cost?* Retrieved from <https://www.ias.org.uk/uploads/pdf/Economic%20impacts%20docs/costi%20uk.pdf>
- Clarke, C., Bonnet, J., Flores, M., & Thevenon, O. (2022). *OECD Papers on Well-being and Inequalities: the economic costs of childhood socio-economic disadvantage in European OECD countries*. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/8c0c66b9-en>
- David, J. C., & Helen, M. L. (1996). *The social costs of drug abuse in Australia in 1988 and 1992*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- David, J. C., & Helen, M. L. (2002). *Counting the cost: estimates of the social costs of drug abuse in Australia in 1998-9*. Canberra: Commonwealth of Australia.
- Harwood, H. (2000). *Updating estimates of the economic costs of alcohol abuse in the United States: estimates, update methods, and data*. Maryland: US Department of Health and Human Services, Public Health Service, National Institutes of Health, National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism.
- Holzer, H. J., Schanzenbach, D. W., Duncan, G. J., & Ludwig, J. (2008). The economic costs of childhood poverty in the United States. *Journal of Children and Poverty*, 14(1), 41-61.
- Johansson, P., Jarl, J., Eriksson, A., Eriksson, M., Gerdtham, U., & Hemstrom, O. (2006). *The Social Costs of Alcohol in Sweden 2002* (Vol. 36). Stockholm: The Centre for Social Research on Alcohol and Drugs (SoRAD).
- National Academies of Sciences & Medicine. (2019). *A Roadmap to Reducing Child Poverty*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Rehm, J., Baliunas, D., Brochu, S., Fischer, B., Gnam, W., Patra, J., et al. (2006). *The costs of substance abuse in Canada 2002*. Ottawa: The Canadian Centre on Substance Abuse (CCSA).
- United Nations Children's Fund. (2017). *The Global Programme Framework on Children on the Move*. New York: Spumma.
- United Nations Children's Fund. (2021). *Preventing a lost decade Urgent action to reverse the devastating impact of COVID-19 on children and young people*. New York: United Nations Children's Fund (UNICEF).
- United Nations Development Programme. (2022). *Human development report 2021/2022 Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World*. New York: AGS, an RR Donnelley Company.